

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

LAUREA LONG 10 | 2023

Ilona Taimela, Anita Mäntynen-Hakem, Elena Howlader,
Marjut Viitala & Leena Närhi

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisen pääoman haasteet

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Abstrakti

Artikkelissa pohditaan ulkomaalaistaustaisten yrittäjien haasteita Suomessa, keskittyen sosiaaliseen pääomaan, joka on välttämätön resurssi yrittäjyydessä. Sosiaalinen pääoma rakentuu ihmisten välisissä suhteissa ja verkostoissa, ja sen puute voi aiheuttaa merkittäviä haasteita yrittäjille. Artikkelin perustuu Laurea-ammattikorkeakoulun koordinoimaan 3UAS4EER-hankkeeseen, jossa haastateltiin ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä ja tehtiin kyselyitä yritystukea järjestäville tahoille. Tulokset osoittavat, että ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kohtaavat moninkertaisia haasteita verrattuna suomalaistaustaisiin yrittäjiin, kuten kielitaitoon, byrokratiaan ja sosiaalisiin verkostoihin liittyviä ongelmia. Artikkelin korostaa tarvetta tukea näitä yrittäjiä erityisesti sosiaalisten suhteiden vahvistamisessa ja tietoisuuden lisäämisessä.

Asiasanat: ulkomaalaistaustaiset yrittäjät, sosiaalinen pääoma, verkostoituminen

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisen pääoman haasteet

Yrittäminen on innovaatiota ja yrittäjyys voidaan määritellä kykynä tunnistaa potentiaalia siellä, missä muut näkevät riskin. Vaikkakin yrittäminen tarvitsee taloudellista pääomaa, on sosiaalinen pääoma aivan yhtä tärkeää. Yrittäjä tarvitsee sosiaalisen verkoston ympärilleen. Miten ulkomaalaistaustaisen yrittäjän heikko sosiaalinen pääoma on haasteellista ja mihin hän tarvitsee tukea yrittämisessä?

SOSIAALINEN PÄÄOMA TOTEUTUU IHMISTEN VÄLISISSÄ SUHTEISSA JA VERKOSTOISSA

Artikkeli perustuu vuosien 2021–2023 aikana Laurea-ammattikorkeakoulu koordinoiman Helsinki-Uusimaa – Kestävä ja digitaalinen yrittäjyysalue 2021–2022 (3UAS4EER) -hankkeeseen, jossa edistettiin digitaalisuutta ja kestävää kehitystä tukevaa yrittäjyyttä (Laurea 2023). Hanke liittyi Uudenmaan yrittäjyysaluevuoteen, jonka tavoitteena oli tukea alueen pienten ja keskisuurten yritysten digivihreän kasvun edellytyksiä, elpymistä koronapandemiasta ja ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2035 mennessä. Hankkeessa tehtiin selvitys, joka toi esille ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisen pääoman tärkeiden ja siihen liittyviä haasteita.

Ihmisen pääoma voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: taloudellinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja sosiaalinen pääoma (Bourdieu 1986). Sosiaalinen pääoma toteutuu yhteisöllisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, luottamuksessa ja normeissa (Forsander 2002). Sosiaalista pääomaa on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä siitä on useita eri teorioita ja koulukuntia. Tunnetuimmat teoreetikot ovat Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert Putnam, joista kukin tarkastelee sosiaalista pääomaa eri näkökulmista ja eri tasoilla. (Ruuskanen 2001; Hanifi 2012).

Tässä artikkelissa sosiaalista pääomaa tarkastellaan toisaalta yksilötasolla (Bourdieu) ja yhteisötasolla (Coleman). Bourdieun (1986) mukaan sosiaalinen pääoma on yksilön voimavara. Colemanin käyttämä sosiaalisen pääoman käsite korostaa puolestaan luottamusta, verkostoja ja yhteisöllisyyttä (Forsander 2002). Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman mekanismeja ovat luottamus ja kommunikaatio. Luottamuksessa on tärkeää toisiin ihmisiin luottaminen, mutta myös instituutioihin luottaminen. Kommunikaation osalta tärkeää on sosiaalisissa verkostoissa ja instituutioissa välittyvä tieto, sekä se, että ymmärretään toisia. (Casson ja Della Giusta 2007; Ruuskanen 2001). Verkostoituminen on sosiaalisen pääoman ilmentymä, sillä se helpottaa sosiaalista kanssakäymistä (Casson & Della Giusta 2007). Sosiaalisen pääoman rakentuminen ja sen tuoma hyöty saavutetaan pitkän ajan myötä. Ulkomaalaisten eriarvoista asemaa yrittäjinä voidaan selittää taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman avulla. Pääoma määrittelee menestyksen mahdollisuudet ihmisten välillä (Bourdieu 1986).

ULKOMAALAISTAUSTAISET SUOMEN VÄESTÖSSÄ

Suomen väestö monimuotoistuu. Tilastokeskus jakaa Suomen väestön joko suomalaistaustaisiin tai ulkomaalais-taustaisiin. Ulkomaalaistaustaisia ovat henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Suomalaistaustaisia ovat kaikki henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. (Tilastokeskus 2023.) Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa joka vuosi ja heidän määränsä Suomen väestöstä oli 508 000 henkilöä vuonna 2022 (Tilastokeskus 2022). Suomessa ulkomaalaistaustaisia asuu eniten Uudellamaalla. Pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaisten osuus alueen väestöstä lähestyy jo 30 prosenttia. Määrällisesti eniten ulkomaalaistaustaisia on Helsingissä, jossa asuu neljäsosa (124 000 henkilöä) koko ulkomaalaistaustaisesta väestöstä (Tilastokeskus 2022). On hyvä huomioda, että maahanmuuttajataustaisia on enemmän kuin vain ulkomaalaistaustaisia, koska maahanmuuttajataustaiset henkilöt voivat olla sekä ulkomaalais-taustaisia että suomalaistaustaisia ottaen huomioon Tilastokeskuksen määritelmät.

ULKOMAALAISET YRITTÄJINÄ SUOMESSA

Moni maahanmuuttaja elättää itsensä ja perheensä pienyrittäjänä. Toisaalta maahanmuuttajayrittäjät ovat kasvuhakuisia ja suurella osalla on kansainvälistä liiketoimintaa (Talouselämä 2018). Ulkomaalais- ja maahanmuuttajataustaisten perustamia uusia yrityksiä on eniten suurissa kaupungeissa (Suomen Yrittäjät 2019). Ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisten yrittäjyydestä on niukasti ajantasaista tai tuoretta tietoa. Yli kymmenen vuotta sitten Uudenmaan liitto (2011) julkaisi maahanmuuttajien yrittäjyyttä Uudellamaalla koskevan raportin, josta selviää, että tuolloin alueella oli noin 3900 maahanmuuttajataustaista yritystä. Vuodesta 2006 määrä oli kasvanut 900 yrityksellä. Tähän lukuun ei lasketa niiden yrittäjien yrityksiä, joissa Suomeen muuttanut ulkomaalainen oli jo saanut Suomen kansalaisuuden yrityksen perustaessaan (Uudenmaanliitto 2011). Vuonna 2016 Suomessa toimi yhteensä jo 9 736 ulkomaalaistaustaista yrittäjävetoista yritystä (Luomaranta & Niemistö 2018). Tämän jälkeen on yllättävän vaikeaa löytää tietoa ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä.

Ulkomaalaistaustaiseksi yritykseksi luetaan sellaiset yritykset, joissa löytyy yrittäjätöpanosta ulkomaalaistaustaiselta henkilöltä. Mikäli yrityksessä on useampi yrittäjäeläkevakuutusta maksava yrittäjä, taustamaa määräytyy suurimman työpanoksen antavan yrittäjän mukaan. Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla on monia tekijöitä. Yrittäjyys on ulkomaalaistaustaiselle yhtä lailla keino sosiaaliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen. Ulkomaalaistaustaiset yritykset muodostavat jo merkittävän osan monista toimialoista ja niiden joukosta löytyy yhtä todennäköisesti kasvuyrityksiä kuin muistakin yrityksistä. 2010-luvun alussa ulkomaalaistaustaisten yritykset painottuivat kaupan, majoitus- ja ravitsemisaloille (Uudenmaanliitto 2011), mutta sen jälkeen alakohtaista tietoa on niukasti.

Lisäksi ulkomaalaisia yrittäjiä muuttaa Suomeen investoidakseen täällä yrityksiin tai tuodakseen yrityksensä tänne. Vuonna 2022 uusia ulkomaalaisia yrityksiä tuli Suomeen noin 300 kappaletta. Lisäksi Suomessa jo toimivat ulkomaalaisomisteiset yritykset tekivät yhteensä 157 jatkoinvestointia (Erkkilä 2023). Näillä yrityksillä on iso merkitys Suomen talouteen, sillä ne työllistävät noin 20 % yksityisen sektorin työvoimasta.

SELVITYS ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TILANTEESTA

3UAS4EER-hankkeen aikana tehtiin käyttäjätutkimus, joka kohdistettiin niihin pk-yrityksiin, joiden omistajilla on ulkomaalaistausta. Tarkoituksena oli saavuttaa parempi ymmärrys heidän tarpeistaan ja haasteistaan heidän toimiessaan yrittäjinä Suomessa sekä ymmärtää tapoja, joilla Laurea-ammattikorkeakoulu voisi heitä tukea. Selvitystä varten kesällä 2023 haastateltiin ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä, lähetettiin kysely yritystukea järjestäville tahoille ja tehtiin taustatutkimusta.

Ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä (5 henkilöä) haastateltiin etänä kesäkuussa 2023 (viikot 24–25). Haastattelujen teemoja olivat yrittäjyys, kieli- ja kulttuuriasiat, tuotekehitys ja yrityksen markkinoiden kartoitus, tutkimus- ja innovaatiotoiminta, osaamisen kehittäminen, kestävä kehitys ja vastuullinen liiketoiminta sekä julkiset hankinnat. Uudenmaan alueen yrittäjäjärjestöille, ELY-keskukselle sekä kaupunkien yrittäjäneuvontaorganisaatioille lähetettiin kesäkuussa 2023 sähköpostikysely siitä, minkälaisia haasteita sekä tieto- ja koulutustarpeita he olivat havainneet maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä kontaktoidessaan. Vastauksia pyydettiin juhannukseen mennessä, ja määräaikaan mennessä vastauksia tuli vain kaksi. Ajankohta kyselylle oli kesäajan vuoksi hankala ja ehkä siksi vastauksia saatiin niukasti, mutta ne olivat sitäkin arvokkaampia ja hyödyllisiä sisällöltään.

Kokonaisuudessaan hankkeen selvityksen tulokset antoivat näkemyksiä edellä mainituista aiheista ja niiden pohjalta hahmoteltiin kehittämiskohteita Laurea-ammattikorkeakoululle ulkomaalaistaustaisten yrittäjien tukemiseen.

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TARVITSEMA TUKI

Ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kokevat, että yrityksen perustaminen Suomessa on suhteellisen helppoa, mutta liiketoiminnan käynnistämisen jälkeen tuen tarve kasvaa (Talouselämä 2018). Tukea tarvitaan usein taloushallinnossa ja byrokratiassa, esimerkiksi verotukseen, vakuutuksiin ja kirjanpitoon. Toisaalta tämä koskee periaatteessa kaikkia uusia yrittäjiä. Ulkomaalaistaustainen yrittäjä saattaa kuitenkin olla kilpailussa eriarvoisessa asemassa suhteessa suomalaistaustaisiin yrittäjiin, sillä haasteet ovat moninkertaiset kun yritystoiminnan lisäksi vastassa on myös kieleen tai kulttuuriin liittyviä haasteita (Luomaranta & Niemistö 2018). Täten yritystoiminta on ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä haastavampaa, raskaampaa ja tuottaa enemmän pettymyksiä kuin suomalaistaustaisille yrittäjille.

Ulkomaalaistaustaisilla voi olla jopa enemmän byrokratiaan liittyviä asioita selvittävänä kuin suomalaisistaustaisilla yrittäjillä. Aikaisemmissa tutkimuksissa (Pienpaavola 2020) on huomattu, että ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä voi olla esimerkiksi oleskelulupa-asioita, joiden pitkät käsittelyajat voivat hankaloittaa jo yrityksen perustamista tai sen ylläpitämistä. Oleskelulupaa odottava ei saa työskennellä, opiskella eikä perustaa yritystä.

Tiedon saamisella, ja täten verkostoilla, on valtava merkitys yrittäjälle ja hänen liiketoiminnalleen. Sosiaalinen pääoma toteutuu yhteisöllisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja se rakentuu ajan myötä. Siinä korostuvat erilaiset sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät vastavuoroisuuden veloitteet, informaation kulku ja normit. Sosiaalinen pääoma voidaan ajatella mahdollisena kykynä saada resursseja, palveluksia tai tietoa oman verkostonsa tai sosiaalisten yhteyksien kautta. (Ruuskanen 2001). Kun sosiaaliset yhteydet ovat heikkoja, tällöin myös tiedon löytäminen on vaikeaa. Näin ollen ulkomaalaistaustaisten yrittäjien on haastavaa löytää oikeaa tietoa esimerkiksi erilaisista byrokraattisista yksityiskohdista, säännöistä ja luvanvaraisista asioista.

Tarjotakseen tukea ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisten suhteiden vahvistamiseksi Suomen Yrittäjät perustivat vuonna 2018 maahanmuuttajayrittäjien oman verkoston (Suomen yrittäjät 2019). Sen tehtävänä on edistää maahanmuuttajayrittäjien asemaa Suomessa. Verkosto muun muassa palkitsee vuosittain vuoden maahanmuuttajataustaisen yrittäjän.

HEIKKO KIELITAIDON HEIKENTÄÄ SOSIAALISTA PÄÄOMAA

Ihmisen eri pääomat kytkeytyvät toisiinsa. Koulutus ja kielitaito ovat kulttuurista pääomaa. 3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, kuinka heikko suomen kielen taito tai sen puute tuottaa haasteita. Kielitaidon vuoksi tietoa on vaikea löytää ja silloinkin kun tietoa löytää, niin se on vaikeasti ymmärrettävää ja ristiriitaista. Palvelua ja tietoa on yhä enemmän saatavilla myös monikielisesti, mutta se ei välttämättä ole helposti löydettävissä.

Jotkut maahanmuuttajayrittäjistä olivat löytäneet kiertotien opettelemalla vain tarvittavan sanaston tai fraasit suomeksi tai ruotsiksi. Jotkut palvelut, kuten Business Helsinki ja Business Finland, voivat auttaa käänöksissä, erityisesti kun kyse on hallinnollisista papereista. Kielelliset haasteet moninkertaistavat yrittäjien haasteita, sillä yrittäjälle on äärimmäisen tärkeää saada oikeaa ja ajantasaista tietoa. Tällöin haasteet kulttuurisessa pääomassa heijastuvat sosiaaliseen pääomaan.

Korona-aika oli aiheuttanut paljon yksinäisyyttä kaikille haastatetuille maahanmuuttajataustaisille yrittäjille. He kokivat, että heidän on vaikeaa löytää tarvitsemaansa tietoa verkostojen ja kielitaidon puutteen vuoksi. Eräs haastatelluista kertoi, että vaikka hän oli päässyt työskentelemään työyhteisöön, missä työskenteli enimmäkseen suomalaisia, koki hän kielimuurin takia työskentelyn valtaosin suomalaisessa työympäristössä yksinäisenä. Sosiaalinen pääoma voikin näyttäytyä negatiivisena (työ)yhteisöjen sulkiessa toisia toimintansa ulkopuolelle (Halpern 2005). Sosiaalisella poissulkemisella on keskeinen asema maahanmuuttajien työmarkkinoille ja sosiaalisiin verkostoihin pääsyssä (Heikkilä 2005).

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TUEN TARVE ON JATKUVA

3UAS4EER-hankkeen kyselyn perusteella kävi ilmi, että kuntien ja järjestöjen palveluiden tarjonta keskittyy pitkälti yrityksen alkuvaiheeseen. Yrittäjille kohdistettujen palveluiden tarjoajat ovat huomanneet, että apua kaivataan myös liiketoiminnan kasvun suunnitteluun ja toteutukseen. Rahoituksen, kuten pankkilainan, saaminen koettiin vaikeaksi. Lisäksi yleinen pankkiasioiden hoitaminen koetaan hankalaksi (Adorjan 2022; Tuominen 2020). Maahanmuuttajataustaisen yrittäjän on vaikea löytää taloudellista tukea, sillä heillä on haastavaa löytää ihmisiä, jotka luottavat heihin. Kun tarkastellaan sosiaalista pääomaa yhteisöllisellä tasolla, tarkoitetaan juuri luottamuksen kasvattamista, tiivistä suhdeverkostoa ja sosiaalista koheesiota (Ruuskanen 2001). Täten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien heikko sosiaalinen pääoma luo haasteita heidän yritystoiminnalleen.

Yleinen ilmapiiiri ulkomaalaisia kohtaan voi vaikuttaa heidän liiketoimintaansa. Aiemmissä tutkimuksissa on huomattu, että suomalaisten asiakkaiden asenteet maahanmuuttajayrittäjien tarjoamia palveluja kohtaan ovat joskus ennakkoluuloisia, ja mahdollinen puutteellinen kielitaito ja mainontakulttuurin erilaisuus vaikeuttaa asiakashankintaa sekä markkinointia (Pienipaavola 2020; Tuominen 2020). 3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, etteivät he tienneet kuinka markkinoita ja myydä B2B-palveluitaan suo-

malaisille yrityksille. Lisäksi haastateltavat toivat esille, että heillä on ollut haasteita löytää palveluilleen kohderyhmiä tai saada tarjouksiaan läpi julkisissa hankekilpailuissa. Koska liikevaihto on yritystoiminnan alussa pientä, eräs haastatelluista ulkomaalaistaustaisista yrittäjistä koki saamansa start-up-tuen rajoittavaksi tekijäksi, sillä yrittäjän tulisi saada palkkaa yrityksensä kautta, eikä hän kokenut voivansa tehdä niin yrityksen alkuvaiheessa. Nämä edellä mainitut moninkertaiset haasteet osoittavat kuinka eri pääomat ovat kietoutuneita yhteen. Heikko kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma johtaa täten myös heikkoon taloudelliseen pääomaan.

ULKOMAALAISTAUSTAISYRITTÄJIEN VERKOSTOJEN PUUTE

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien eduksi voidaan ajatella vahvat verkostot, jotka ulottuvat heidän kotimaahansa saakka. Näitä verkostoja voidaan hyödyntää sekä alkupääoman saannissa että kansainvälisissä alihankintaketjuissa. Monella 3UAS4EER-hankkeessa haastatellulla oli verkostoja muiden ulkomaalaisten kanssa, niin Suomessa kuin ulkomailla. Verkostoituminen muiden ulkomaalaistaustaisten yrittäjien kanssa koettiin tärkeänä vertaistukena ja tätä kaivattiin. Eräs haastateltava oli saanut itselleen myös mentorin ulkomailta, vaikka hänen liiketoimintansa oli Suomessa.

3UAS4EER-hankkeen selvitys paljasti, että yksi suurimmista haasteista ulkomaalaistaustaisena yrittäjänä on heikko sosiaalinen pääoma eli sosiaalisten verkostojen puute Suomessa. Samanlaisia tuloksia on löydetty aikaisemmissakin tutkimuksissa. Ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä on tarve kuulua yhteisöön, mutta he tuntevat usein olevansa heikommassa asemassa verkoston puutteen vuoksi (Pienipaavola 2020; Tuominen 2020).

3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kokivat verkostoitumisen tärkeäksi, ei vain tiedon lähteille pääsyn takia, vaan myös asiakkaiden löytämiseksi. He kertoivat ymmärtävänsä verkostojen eli sosiaalisen pääoman tärkeyden ja siksi he pyrkivätkin yleisesti käyttämään aikaa ja vaivaa verkostojen luomisen eteen, osallistumalla tapahtumiin, liittymällä yhteisöihin tai mentorointiohjelmiin. Eräs haastatelluista kertoi olleensa pettynyt suomalaisten kanssa verkostoitumiseen ja työskentelyyn, koska koki, että hänet oli petetty. Petetyksi tuleminen tunne liittyy myös sosiaaliseen pääomaan, missä korostetaan luottamusta osana verkostoja ja yhteisöllisyyttä (Forsander 2002). Luottamus on aineetonta sosiaalista pääomaa ja menestystekijä organisaatioiden välisessä yhteistyössä. Se mahdollistaa yrittäjyydessä tarvittavan innovatiivisen, luovan ja rohkean organisaatiokulttuurin. (Mäntynen-Hakem, 2023.)

Ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, että he eivät tiedä missä suomalaiset yrittäjät verkostoituvat ja missä he jakavat tietoa ja osaamistaan toisilleen. Tämän takia he olivat ennemmin toistensa kesken ja pyrkivät jakamaan tietoaan toinen toisilleen joko virallisesti tai epävirallisesti. Toisaalta heillä on valtavasti sosiaalista pääomaa, mutta se kohdistuu eri verkostoihin ja yhteisöihin kuin missä suomalaistaustaiset yrittäjät ovat. Esimerkiksi yksi ulkomaalaistaustainen yrittäjä kertoi opiskelleensa toisen maahanmuuttajan perustamassa akatemiassa, joka oli perustettu Suomeen tukemaan muiden maahanmuuttajien kouluttautumista kyseisellä alalla.

Moni haastatelluista koki suomalaiset normit ja säännöt tavaksi sulkea suomalaisista pois verkostoista, sillä niitä ei ymmärretty. Yhteistyön puute ja osattomuuden tunne olivat todellisia kaikille haastatelluille. Eräs haastatelluista, joka työskenteli luovalla alalla, kertoi, etteivät ihmiset tee yhteistyötä tai jaa osaamistaan, koska luovalla alalla moni haluaa pitää oman osaamisensa salaisena, etteivät toiset varasta ideoita. Bourdieu (1986) mukaan sosiaalisessa pääomassa on kyse resursseista, jotka ovat riippuvaisia kuulumisesta ryhmään. Ulkomaalaistaustaiset kokevat osattomuutta ja ulkopuolisuutta, minkä takia heidän sosiaalinen pääomansa on heikko.

Vaikeuksistaan huolimatta ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, kuinka he haluavat olla itsenäisiä ja antaa takaisin yhteisöilleen, eivätkä he halua olla toisten armoilla. Usealla yrittäjällä oli halu kasvattaa liiketoimintaansa ja työllistää itsensä lisäksi muita joko Suomessa tai ulkomailla.

AMMATTIKORKEAKOULUJEN TUKI ULKOMAALAISTAUSTAISILLE YRITTÄJILLE

Tukeakseen ulkomaalaistaustaisten yrittäjien verkostoitumista ja sosiaalisen pääoman kasvua 3UAS4EER- hanke toteutti englanninkielisen ”Learn, Network and Innovate” -työpajan ulkomaalaistaustaisille yrittäjille (23.8.2023). Työpaja pyrki vastaamaan joihinkin hankkeen selvityksen aikana tunnistettuihin ongelmiin, kuten varsinkin verkostoitumisen mahdollistamiseen, ajankohtaisen tiedon saantiin muun muassa uuden hallituksen ohjelmasta sekä tukemaan yrittäjän jatkuvaa oppimista.

Osallistujat toivat työpajassa esille ideoita ajankohtaisista aiheista, kuten tekoälystä ja siitä, miten se vaikuttaa yrittäjien työhön. He pohtivat, miten tunnistaa heikkoja signaaleja ja hyödyntää niitä omassa liiketoiminnassaan sekä miten käyttää digitaalisen markkinoinnin strategiakangasta. Työpajan osallistujat toivoivat saavansa lisätietoa yrittäjille suunnatusta erilaisista koulutusmahdollisuuksista ja pohtivat, mistä he voisivat näistä saada lisää tietoa ja kehen heidän pitäisi olla tätä varten yhteydessä. Sosiaalisen pääoman merkitys vain korostui työpajan aikana.

Työpajassa ulkomaalaistaustaisille yrittäjille kerrottiin mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Tämä koettiin kiinnostavana ja mahdollisuutta arvostettiin. Yllättäen monet ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat jo tekevänsä yhteistyötä oman maansa yliopistojen ja opiskelijoiden kanssa, koska he eivät edes tiedäneet voivansa tehdä samoin Suomessa. Usein he pelkäävät, kielen olevan este onnistuneelle yhteistyölle, tai eivät tiedä, kehen ottaa yhteyttä ja mistä saada tietoa aiheesta Suomessa. Tiedon jakaminen korostui jälleen, ja tähän ammattikorkeakouluissa pitäisikin vahvemmin panostaa. Tehokkaimpia sosiaalisen pääoman tiedonvälittäjiä ja verkostojen ylläpitäjiä ovatkin hyvämaineiset ja luottamusta herättävät instituutit (Casson ja Della Giusta 2007), jona ammattikorkeakouluja voidaan pitää.

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN SOSIAALISEN PÄÄOMAN VAHVISTAMISEN TARVE

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien toimintaedellytyksiä on pyrittävä ei vain ymmärtämään, vaan heitä tulisi myös paremmin osallistaa eri hankkeiden kehittämistyössä ja sidosryhmäyhteistyössä, kuten Aalto-yliopiston MAKU-hankkeessa todettiin. Yksi keino aitoon yhteistyöhön on vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentaminen (Hewidy yms. 2022). Tämä olisi sosiaalisen pääoman kehittämistä, joka edistäisi laajempaa osallisuutta. Ottaen huomioon ulkomaalaistaustaisten yrittäjien määrän kasvun varsinkin Uudellamaalla, olisi tärkeää saada heidät osallistumaan TKI-hankkeisiin, kohdistaa heille enemmän koulutusta, sekä jakaa heille enemmän ja kohdistetummin tietoa yrittäjyydestä sekä monikielisesti että monikanavaisesti.

3UAS4EER-hankkeessa todettiin, että maahanmuuttajille ja ulkomaalaistaustaisille markkinointi ja tiedonjako etenee parhaiten heidän omissa verkostoissaan. Myös aikaisemmassa selvityksessä todettiin, että maahan muuttaneiden omat tilaisuudet, mm. erilaisten järjestöjen tapahtumat tai heidän omat sosiaaliset ja uskonnolliset tapahtumansa kuten häät, hautajaiset ja syntymäpäivät, toimivat myös tiedonjakamisen ja markkinoinnin

kanavina (Tikka 2014). Sosiaalisten verkostojen voidaan katsoa olevan keskeisiä yrittäjille, kun he tarvitsevat uusia näkökulmia ja tietoja, jotka voisivat johtaa heidän osaamisensa tuotteistamiseen tai innovaatioihin. Yrittäjän mahdollisuudessa hyödyntää verkostoja on olennaista niiden monimuotoisuus ja laajuus. Lisäksi on kehitettävä osallisuuden tunnetta ja inklusiota. Yrittäjälle sosiaalisen pääoman merkitys korostuu, kun hän voi muuntaa sen taloudelliseksi pääomaksi.

SOSIAALISTEN VERKOSTOJEN VAHVISTAMINEN LUO PÄÄOMAA

Yrittäjän menestys ei perustu pelkästään hyviin ideoihin ja resursseihin, vaan myös kykyyn hallita sosiaalisia verkostoja ja olla valppaana sekä mahdollisuuksien että yhteistyökumppaneiden suhteen (Leydena yms 2014). Yhteisön osana ulkomaalaistaustaisilla voisi olla mahdollista saada tukea ja päästä osaksi tietoon, jota yrittäjä kulloinkin tarvitsee. Sosiaalisen pääoman on todettukin (Hanifi 2012) jakautuvan epätasaisesti, jolloin sen merkitys korostuu. Verkostojen kautta saatu tieto ja resurssit lisäävät yrittäjän toimintakykyä ja täten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalista pääomaa tulisi tukea ja vahvistaa.

Yrittäjyys ei siis ole pelkästään ideoiden ja resurssien hallintaa, vaan se on monimutkainen prosessi, joka vaatii taitoa hallita ja hyödyntää sosiaalisia verkostoja monin eri tavoin. Tämä näkemys antaa uusia suuntaviivoja yrittäjyyden tukemiseen ja kehittämiseen. Yhteistyön kehittäminen eri sidosryhmien, kuten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien, heidän omien järjestöjensä, ammattikorkeakoulujen sekä yrittäjäjärjestöjen ja elinkeinopalvelujen välillä olisi tärkeää ja ajankohtaista ulkomaalaistaustaisten osuuden kasvaessa Suomen väestössä.

Ulkomaalaistaustaisissa yrittäjissä ja yrittäjiksi aikovissa on valtava potentiaali. Mikäli heidän verkostoitumistaan ei tueta, jää potentiaali käyttämättä. Sosiaalisen pääoman vahvistamisessa onkin tärkeää nähdä se, miten taloudellinen toiminta kietoutuu sosiaalisiin suhteisiin. Yrittäjänä sosiaalista pääomaa tulisi pystyä hyödyntämään taloudellisen pääoman saavuttamisessa.

Lähteet

- Adorjan, O. 2022.** [Maahanmuuttajayrittäjyyden haasteet yrityksen perustamisen ja toiminnan kehittämisen vaiheissa](#). Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu.
- Baumgartner, T. & Rajas, M. 2023.** [Maahanmuuttajanaisten työllisyys parani. Tilastokeskus, Tieto & Trendit blogi, 30.6.2023](#). Viitattu 31.8.2023.
- Bourdieu, P. 1986.** The Forms of Capital. Teoksessa: Richardson, J. G. (toim.). Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood Press, New York, 241-258.
- Casson, M. & Della Giusta, M. 2007.** [Entrepreneurship and Social Capital: Analysing the Impact of Social Networks on Entrepreneurial Activity from a Rational Action Perspective](#). International Small Business Journal 25(3), 220-244.
- Erkkilä, J. 2023.** [Suomi kiinnostaa uusia ulkomaisia yrityksiä – yksi syy yllättää. Salkunrakentaja. 8.2.2023](#). Viitattu 31.8.2023.
- Forsander, A. 2002.** [Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002](#). Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Halpern, D. 2005.** Social Capital. Cambridge: Polity Press.
- Hanifi, R. 2012.** [Sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti. Hyvinvointikatsaus 4/12. Tilastokeskus](#). Viitattu 20.11.2023
- Heikkilä, E. 2005.** [Mobile Vulnerabilities: Perspectives on the Vulnerabilities of Immigrants in the Finnish Labour Market](#). Population, Space and Place 11 (6), 485-497.
- Hewidy, H., Lilius, J. & Schmidt-Thome, K. 2022.** [Lähiöiden maahanmuuttajayrittäjät osana kaupunki uudistusta \(pdf\)](#). Aalto University.
- Laurea.** [Helsinki-Uusimaa – Kestävä ja digitaalinen yrittäjyysalue 2021-2022. Hankesivu](#). Viitattu 23.9.2023.
- Leydena, D., Linka, A., Siegel, D. 2014.** [A theoretical analysis of the role of social networks in entrepreneurship](#). Research Policy 43 (7), 1157-1163.
- Luomaranta, H. & Niemistö, J. 2018.** [Menestyvätkö ulkomaalaistaustaiset yritykset Suomessa? Tilastokeskus, Tieto & trendit](#). Viitattu 22.9.2023.
- Mäntynen-Hakem, A. 2023.** [Luottamus, vuorovaikutus ja arvot hankkeiden sidosryhmäyhteistyössä](#). Laurea Journal.
- Pienipaavola, A. 2022.** [Maahanmuuttajayrittäjien yritystoiminnan ehdot. Yrittämisen esteet ja mahdollisuudet Suomessa oululaisten maahanmuuttajien näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma](#). Oulun yliopisto.
- Ruuskanen, P. 2001.** [Käsitteet, suuntauksat ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81](#). Valtiollinen taloudellinen tutkimuskeskus.

Suomen yrittäjät. *Suomen yrittäjissä aloittaa maahanmuuttajaverkosto. Tiedote. 17.1.2019.* Viitattu 22.9.2023

Talouselämä. 2018. *Maahanmuuttajat perustavat paljon yrityksiä – Suomen yrittäjät perusti verkoston maahanmuuttajayrittäjille.* Viitattu 22.9.2023.

Tilastokeskus. 2023. *Maahanmuuttajat väestössä.* Viitattu 10.10.2023

Tikka, I. 2014. Ota mut mukaan! iCount projektin tuloksia ja kokemuksia ulkomaalaisten poliittisesta osallistumisesta. Helsinki: Moniheli.

Tuominen, S. 2020. *Maahanmuuttajayrittäjien haasteet palvelualojen yrityksissä. Opinnäytetyö.* Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Uudenmaan liitto. 2011. *Maahanmuuttajayrittäjyys Uudellamaalla. Raportti ulkomaalaistaustaisten yritysten määrästä, toimialasta ja yrittäjien kansallisesta taustasta (pdf).* Uudenmaan liiton julkaisuja E 116 – 2011

KYSELYT, HAASTATTELUT JA TYÖPAJAT:

3UAS4EER-hanke. Elena Howlander ja Marjut Viitala haastattelivat maahanmuuttajayrittäjiä (5 hlöä) kesäkuussa 2023 (viikot 24–25).

3UAS4EER-hanke. Marjut Viitala lähetti sähköpostikyselyn yli 20:lle Uudenmaan alueen yrittäjäjärjestöille, ELY-keskukselle sekä kaupunkien yrittäjäneuvontaorganisaatioille 9.6.2023.

3UAS4EER-hanke. *Learn, Network and Innovate- Työpaja, Sofia Helsinki, 23.8.2023*

Copyright® tekijät ja Laurea-ammattikorkeakoulu 2023

Kannen kuva: Lorem Ipsum dolor sit amet. Arum ute pa plita-
quas poribus am nobisitet ilia con pa quis et et, quat voloreni
dolentesequi ipistin parum.

Tekijät:

Ilona Taimela (KM) toimii Laureassa asiantuntijana, sekä lisäksi itsenäisenä yrittäjänä ja opetuskonsulttina. Hän myös viimeistelee YAMK MBA-tutkintoaan Laureassa.

Anita Mäntynen-Hakem (yhteisöpedagogi YAMK, AmO) toimii Laureassa asiantuntijana sekä lisäksi yrittäjänä: työelämäasiantuntijana sekä kouluttajana.

Elena Howlader (tradenomi YAMK) palvelumuotoilija toimii Laureassa projektiasiantuntijana.

Marjut Viitala (merkonomi, sosionomi AMK) toimii Laureassa Laatu- ja tietotuotantopalveluissa koordinaattorina sekä opiskelijajohvinnoinnin tukitehtävissä.

Leena Närhi (KM) toimii Laureassa projektiasiantuntijana sekä projektipäällikkönä UUTOS – Uusi työ ja osaamisen kehittäminen hankkeessa.

Abstrakti

Artikkelissa pohditaan ulkomaalaistaustaisten yrittäjien haasteita Suomessa, keskittyen sosiaaliseen pääomaan, joka on välttämätön resurssi yrittäjyydessä. Sosiaalinen pääoma rakentuu ihmisten välisissä suhteissa ja verkostoissa, ja sen puute voi aiheuttaa merkittäviä haasteita yrittäjille. Artikkelin perustuu Laurea-ammattikorkeakoulun koordinoimaan 3UAS4EER-hankkeeseen, jossa haastateltiin ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä ja tehtiin kyselyitä yritystukea järjestäville tahoille. Tulokset osoittavat, että ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kohtaavat moninkertaisia haasteita verrattuna suomalaistaustaisiin yrittäjiin, kuten kielitaitoon, byrokratiaan ja sosiaalisiin verkostoihin liittyviä ongelmia. Artikkelin korostaa tarvetta tukea näitä yrittäjiä erityisesti sosiaalisten suhteiden vahvistamisessa ja tietoisuuden lisäämisessä.

Asiasanat: ulkomaalaistaustaiset yrittäjät, sosiaalinen pääoma, verkostoituminen

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisen pääoman haasteet

Yrittäminen on innovaatiota ja yrittäjyys voidaan määritellä kykynä tunnistaa potentiaalia siellä, missä muut näkevät riskin. Vaikkakin yrittäminen tarvitsee taloudellista pääomaa, on sosiaalinen pääoma aivan yhtä tärkeää. Yrittäjä tarvitsee sosiaalisen verkoston ympärilleen. Miten ulkomaalaistaustaisen yrittäjän heikko sosiaalinen pääoma on haasteellista ja mihin hän tarvitsee tukea yrittämisessä?

SOSIAALINEN PÄÄOMA TOTEUTUU IHMISTEN VÄLISISSÄ SUHTEISSA JA VERKOSTOISSA

Artikkeli perustuu vuosien 2021–2023 aikana Laurea-ammattikorkeakoulu koordinoiman Helsinki-Uusimaa – Kestävä ja digitaalinen yrittäjyysalue 2021–2022 (3UAS4EER) -hankkeeseen, jossa edistettiin digitaalisuutta ja kestävää kehitystä tukevaa yrittäjyyttä (Laurea 2023). Hanke liittyi Uudenmaan yrittäjyysaluevuoteen, jonka tavoitteena oli tukea alueen pienten ja keskisuurten yritysten digivihreän kasvun edellytyksiä, elpymistä koronapandemiasta ja ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2035 mennessä. Hankkeessa tehtiin selvitys, joka toi esille ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisen pääoman tärkeiden ja siihen liittyviä haasteita.

Ihmisen pääoma voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: taloudellinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja sosiaalinen pääoma (Bourdieu 1986). Sosiaalinen pääoma toteutuu yhteisöllisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, luottamuksessa ja normeissa (Forsander 2002). Sosiaalista pääomaa on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä siitä on useita eri teorioita ja koulukuntia. Tunnetuimmat teoreetikot ovat Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert Putnam, joista kukin tarkastelee sosiaalista pääomaa eri näkökulmista ja eri tasoilla. (Ruuskanen 2001; Hanifi 2012).

Tässä artikkelissa sosiaalista pääomaa tarkastellaan toisaalta yksilötasolla (Bourdieu) ja yhteisötasolla (Coleman). Bourdieun (1986) mukaan sosiaalinen pääoma on yksilön voimavara. Colemanin käyttämä sosiaalisen pääoman käsite korostaa puolestaan luottamusta, verkostoja ja yhteisöllisyyttä (Forsander 2002). Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman mekanismeja ovat luottamus ja kommunikaatio. Luottamuksessa on tärkeää toisiin ihmisiin luottaminen, mutta myös instituutioihin luottaminen. Kommunikaation osalta tärkeää on sosiaalisissa verkostoissa ja instituutioissa välittyvä tieto, sekä se, että ymmärretään toisia. (Casson ja Della Giusta 2007; Ruuskanen 2001). Verkostoituminen on sosiaalisen pääoman ilmentymä, sillä se helpottaa sosiaalista kanssakäymistä (Casson & Della Giusta 2007). Sosiaalisen pääoman rakentuminen ja sen tuoma hyöty saavutetaan pitkän ajan myötä. Ulkomaalaisten eriarvoista asemaa yrittäjinä voidaan selittää taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman avulla. Pääoma määrittelee menestyksen mahdollisuudet ihmisten välillä (Bourdieu 1986).

ULKOMAALAISTAUSTAISET SUOMEN VÄESTÖSSÄ

Suomen väestö monimuotoistuu. Tilastokeskus jakaa Suomen väestön joko suomalaistaustaisiin tai ulkomaalais-taustaisiin. Ulkomaalaistaustaisia ovat henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Suomalaistaustaisia ovat kaikki henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. (Tilastokeskus 2023.) Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa joka vuosi ja heidän määränsä Suomen väestöstä oli 508 000 henkilöä vuonna 2022 (Tilastokeskus 2022). Suomessa ulkomaalaistaustaisia asuu eniten Uudellamaalla. Pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaisten osuus alueen väestöstä lähestyy jo 30 prosenttia. Määrällisesti eniten ulkomaalaistaustaisia on Helsingissä, jossa asuu neljäsosa (124 000 henkilöä) koko ulkomaalaistaustaisesta väestöstä (Tilastokeskus 2022). On hyvä huomioda, että maahanmuuttajataustaisia on enemmän kuin vain ulkomaalaistaustaisia, koska maahanmuuttajataustaiset henkilöt voivat olla sekä ulkomaalais-taustaisia että suomalaistaustaisia ottaen huomioon Tilastokeskuksen määritelmät.

ULKOMAALAISET YRITTÄJINÄ SUOMESSA

Moni maahanmuuttaja elättää itsensä ja perheensä pienyrittäjänä. Toisaalta maahanmuuttajayrittäjät ovat kasvuhakuisia ja suurella osalla on kansainvälistä liiketoimintaa (Talouselämä 2018). Ulkomaalais- ja maahanmuuttajataustaisten perustamia uusia yrityksiä on eniten suurissa kaupungeissa (Suomen Yrittäjät 2019). Ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisten yrittäjyydestä on niukasti ajantasaista tai tuoretta tietoa. Yli kymmenen vuotta sitten Uudenmaan liitto (2011) julkaisi maahanmuuttajien yrittäjyyttä Uudellamaalla koskevan raportin, josta selviää, että tuolloin alueella oli noin 3900 maahanmuuttajataustaista yritystä. Vuodesta 2006 määrä oli kasvanut 900 yrityksellä. Tähän lukuun ei lasketa niiden yrittäjien yrityksiä, joissa Suomeen muuttanut ulkomaalainen oli jo saanut Suomen kansalaisuuden yrityksen perustaessaan (Uudenmaanliitto 2011). Vuonna 2016 Suomessa toimi yhteensä jo 9 736 ulkomaalaistaustaista yrittäjävetoista yritystä (Luomaranta & Niemistö 2018). Tämän jälkeen on yllättävän vaikeaa löytää tietoa ulkomaalais- tai maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä.

Ulkomaalaistaustaiseksi yritykseksi luetaan sellaiset yritykset, joissa löytyy yrittäjätyöpanosta ulkomaalaistaustaiselta henkilöltä. Mikäli yrityksessä on useampi yrittäjäeläkevakuutusta maksava yrittäjä, taustamaa määräytyy suurimman työpanoksen antavan yrittäjän mukaan. Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla on monia tekijöitä. Yrittäjyys on ulkomaalaistaustaiselle yhtä lailla keino sosiaaliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen. Ulkomaalaistaustaiset yritykset muodostavat jo merkittävän osan monista toimialoista ja niiden joukosta löytyy yhtä todennäköisesti kasvuyrityksiä kuin muistakin yrityksistä. 2010-luvun alussa ulkomaalaistaustaisten yritykset painottuivat kaupan, majoitus- ja ravitsemisaloille (Uudenmaanliitto 2011), mutta sen jälkeen alakohtaista tietoa on niukasti.

Lisäksi ulkomaalaisia yrittäjiä muuttaa Suomeen investoidakseen täällä yrityksiin tai tuodakseen yrityksensä tänne. Vuonna 2022 uusia ulkomaalaisia yrityksiä tuli Suomeen noin 300 kappaletta. Lisäksi Suomessa jo toimivat ulkomaalaisomisteiset yritykset tekivät yhteensä 157 jatkoinvestointia (Erkkilä 2023). Näillä yrityksillä on iso merkitys Suomen talouteen, sillä ne työllistävät noin 20 % yksityisen sektorin työvoimasta.

SELVITYS ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TILANTEESTA

3UAS4EER-hankkeen aikana tehtiin käyttäjätutkimus, joka kohdistettiin niihin pk-yrityksiin, joiden omistajilla on ulkomaalaistausta. Tarkoituksena oli saavuttaa parempi ymmärrys heidän tarpeistaan ja haasteistaan heidän toimiessaan yrittäjinä Suomessa sekä ymmärtää tapoja, joilla Laurea-ammattikorkeakoulu voisi heitä tukea. Selvitystä varten kesällä 2023 haastateltiin ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä, lähetettiin kysely yritystukea järjestäville tahoille ja tehtiin taustatutkimusta.

Ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä (5 henkilöä) haastateltiin etänä kesäkuussa 2023 (viikot 24–25). Haastattelujen teemoja olivat yrittäjyys, kieli- ja kulttuuriasiat, tuotekehitys ja yrityksen markkinoiden kartoitus, tutkimus- ja innovaatiotoiminta, osaamisen kehittäminen, kestävä kehitys ja vastuullinen liiketoiminta sekä julkiset hankinnat. Uudenmaan alueen yrittäjäjärjestöille, ELY-keskukselle sekä kaupunkien yrittäjäneuvontaorganisaatioille lähetettiin kesäkuussa 2023 sähköpostikysely siitä, minkälaisia haasteita sekä tieto- ja koulutustarpeita he olivat havainneet maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä kontaktoidessaan. Vastauksia pyydettiin juhannukseen mennessä, ja määräaikaan mennessä vastauksia tuli vain kaksi. Ajankohta kyselylle oli kesäajan vuoksi hankala ja ehkä siksi vastauksia saatiin niukasti, mutta ne olivat sitäkin arvokkaampia ja hyödyllisiä sisällöltään.

Kokonaisuudessaan hankkeen selvityksen tulokset antoivat näkemyksiä edellä mainituista aiheista ja niiden pohjalta hahmoteltiin kehittämiskohteita Laurea-ammattikorkeakoululle ulkomaalaistaustaisten yrittäjien tukemiseen.

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TARVITSEMA TUKI

Ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kokevat, että yrityksen perustaminen Suomessa on suhteellisen helppoa, mutta liiketoiminnan käynnistämisen jälkeen tuen tarve kasvaa (Talouselämä 2018). Tukea tarvitaan usein taloushallinnossa ja byrokratiassa, esimerkiksi verotukseen, vakuutuksiin ja kirjanpitoon. Toisaalta tämä koskee periaatteessa kaikkia uusia yrittäjiä. Ulkomaalaistaustainen yrittäjä saattaa kuitenkin olla kilpailussa eriarvoisessa asemassa suhteessa suomalaistaustaisiin yrittäjiin, sillä haasteet ovat moninkertaiset kun yritystoiminnan lisäksi vastassa on myös kieleen tai kulttuuriin liittyviä haasteita (Luomaranta & Niemistö 2018). Täten yritystoiminta on ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä haastavampaa, raskaampaa ja tuottaa enemmän pettymyksiä kuin suomalaistaustaisille yrittäjille.

Ulkomaalaistaustaisilla voi olla jopa enemmän byrokratiaan liittyviä asioita selvitettävänä kuin suomalaisistaustaisilla yrittäjillä. Aikaisemmissa tutkimuksissa (Pienpaavola 2020) on huomattu, että ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä voi olla esimerkiksi oleskelulupa-asioita, joiden pitkät käsittelyajat voivat hankaloittaa jo yrityksen perustamista tai sen ylläpitämistä. Oleskelulupaa odottava ei saa työskennellä, opiskella eikä perustaa yritystä.

Tiedon saamisella, ja täten verkostoilla, on valtava merkitys yrittäjälle ja hänen liiketoiminnalleen. Sosiaalinen pääoma toteutuu yhteisöllisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja se rakentuu ajan myötä. Siinä korostuvat erilaiset sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät vastavuoroisuuden veloitteet, informaation kulku ja normit. Sosiaalinen pääoma voidaan ajatella mahdollisena kykynä saada resursseja, palveluksia tai tietoa oman verkostonsa tai sosiaalisten yhteyksien kautta. (Ruuskanen 2001). Kun sosiaaliset yhteydet ovat heikkoja, tällöin myös tiedon löytäminen on vaikeaa. Näin ollen ulkomaalaistaustaisten yrittäjien on haastavaa löytää oikeaa tietoa esimerkiksi erilaisista byrokraattisista yksityiskohdista, säännöistä ja luvanvaraisista asioista.

Tarjotakseen tukea ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalisten suhteiden vahvistamiseksi Suomen Yrittäjät perustivat vuonna 2018 maahanmuuttajayrittäjien oman verkoston (Suomen yrittäjät 2019). Sen tehtävänä on edistää maahanmuuttajayrittäjien asemaa Suomessa. Verkosto muun muassa palkitsee vuosittain vuoden maahanmuuttajataustaisen yrittäjän.

HEIKKO KIELITAITO HEIKENTÄÄ SOSIAALISTA PÄÄOMAA

Ihmisen eri pääomat kytkeytyvät toisiinsa. Koulutus ja kielitaito ovat kulttuurista pääomaa. 3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, kuinka heikko suomen kielen taito tai sen puute tuottaa haasteita. Kielitaidon vuoksi tietoa on vaikea löytää ja silloinkin kun tietoa löytää, niin se on vaikeasti ymmärrettävää ja ristiriitaista. Palvelua ja tietoa on yhä enemmän saatavilla myös monikielisesti, mutta se ei välttämättä ole helposti löydettävissä.

Jotkut maahanmuuttajayrittäjistä olivat löytäneet kiertotien opettelemalla vain tarvittavan sanaston tai fraasit suomeksi tai ruotsiksi. Jotkut palvelut, kuten Business Helsinki ja Business Finland, voivat auttaa käännoksissä, erityisesti kun kyse on hallinnollisista papereista. Kielelliset haasteet moninkertaistavat yrittäjien haasteita, sillä yrittäjälle on äärimmäisen tärkeää saada oikeaa ja ajantasaista tietoa. Tällöin haasteet kulttuurisessa pääomassa heijastuvat sosiaaliseen pääomaan.

Korona-aika oli aiheuttanut paljon yksinäisyyttä kaikille haastatetuille maahanmuuttajataustaisille yrittäjille. He kokivat, että heidän on vaikeaa löytää tarvitsemaansa tietoa verkostojen ja kielitaidon puutteen vuoksi. Eräs haastatelluista kertoi, että vaikka hän oli päässyt työskentelemään työyhteisöön, missä työskenteli enimmäkseen suomalaisia, koki hän kielimuurin takia työskentelyn valtaosin suomalaisessa työympäristössä yksinäisenä. Sosiaalinen pääoma voikin näyttäytyä negatiivisena (työ)yhteisöjen sulkiessa toisia toimintansa ulkopuolelle (Halpern 2005). Sosiaalisella poissulkemisella on keskeinen asema maahanmuuttajien työmarkkinoille ja sosiaalisiin verkostoihin pääsyssä (Heikkilä 2005).

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN TUEN TARVE ON JATKUVA

3UAS4EER-hankkeen kyselyn perusteella kävi ilmi, että kuntien ja järjestöjen palveluiden tarjonta keskittyy pitkälti yrityksen alkuvaiheeseen. Yrittäjille kohdistettujen palveluiden tarjoajat ovat huomanneet, että apua kaivataan myös liiketoiminnan kasvun suunnitteluun ja toteutukseen. Rahoituksen, kuten pankkilainan, saaminen koettiin vaikeaksi. Lisäksi yleinen pankkiasioiden hoitaminen koetaan hankalaksi (Adorjan 2022; Tuominen 2020). Maahanmuuttajataustaisen yrittäjän on vaikea löytää taloudellista tukea, sillä heillä on haastavaa löytää ihmisiä, jotka luottavat heihin. Kun tarkastellaan sosiaalista pääomaa yhteisöllisellä tasolla, tarkoitetaan juuri luottamuksen kasvattamista, tiivistä suhdeverkostoa ja sosiaalista koheesiota (Ruuskanen 2001). Täten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien heikko sosiaalinen pääoma luo haasteita heidän yritystoiminnalleen.

Yleinen ilmapiiiri ulkomaalaisia kohtaan voi vaikuttaa heidän liiketoimintaansa. Aiemmissä tutkimuksissa on huomattu, että suomalaisten asiakkaiden asenteet maahanmuuttajayrittäjien tarjoamia palveluja kohtaan ovat joskus ennakkoluuloisia, ja mahdollinen puutteellinen kielitaito ja mainontakulttuurin erilaisuus vaikeuttaa asiakashankintaa sekä markkinointia (Pienipaavola 2020; Tuominen 2020). 3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, etteivät he tienneet kuinka markkinoita ja myydä B2B-palveluitaan suo-

malaisille yrityksille. Lisäksi haastateltavat toivat esille, että heillä on ollut haasteita löytää palveluilleen kohderyhmiä tai saada tarjouksiaan läpi julkisissa hankekilpailuissa. Koska liikevaihto on yritystoiminnan alussa pientä, eräs haastatelluista ulkomaalaistaustaisista yrittäjistä koki saamansa start-up-tuen rajoittavaksi tekijäksi, sillä yrittäjän tulisi saada palkkaa yrityksensä kautta, eikä hän kokenut voivansa tehdä niin yrityksen alkuvaiheessa. Nämä edellä mainitut moninkertaiset haasteet osoittavat kuinka eri pääomat ovat kietoutuneita yhteen. Heikko kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma johtaa täten myös heikkoon taloudelliseen pääomaan.

ULKOMAALAISTAUSTAISYRITTÄJIEN VERKOSTOJEN PUUTE

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien eduksi voidaan ajatella vahvat verkostot, jotka ulottuvat heidän kotimaahansa saakka. Näitä verkostoja voidaan hyödyntää sekä alkupääoman saannissa että kansainvälisissä alihankintaketjuissa. Monella 3UAS4EER-hankkeessa haastatellulla oli verkostoja muiden ulkomaalaisten kanssa, niin Suomessa kuin ulkomailla. Verkostoituminen muiden ulkomaalaistaustaisten yrittäjien kanssa koettiin tärkeänä vertaistukena ja tätä kaivattiin. Eräs haastateltava oli saanut itselleen myös mentorin ulkomailta, vaikka hänen liiketoimintansa oli Suomessa.

3UAS4EER-hankkeen selvitys paljasti, että yksi suurimmista haasteista ulkomaalaistaustaisena yrittäjänä on heikko sosiaalinen pääoma eli sosiaalisten verkostojen puute Suomessa. Samanlaisia tuloksia on löydetty aikaisemmissakin tutkimuksissa. Ulkomaalaistaustaisilla yrittäjillä on tarve kuulua yhteisöön, mutta he tuntevat usein olevansa heikommassa asemassa verkoston puutteen vuoksi (Pienipaavola 2020; Tuominen 2020).

3UAS4EER-hankkeessa haastatellut ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kokivat verkostoitumisen tärkeäksi, ei vain tiedon lähteille pääsyn takia, vaan myös asiakkaiden löytämiseksi. He kertoivat ymmärtävänsä verkostojen eli sosiaalisen pääoman tärkeyden ja siksi he pyrkivätkin yleisesti käyttämään aikaa ja vaivaa verkostojen luomisen eteen, osallistumalla tapahtumiin, liittymällä yhteisöihin tai mentorointiohjelmiin. Eräs haastatelluista kertoi olleensa pettynyt suomalaisten kanssa verkostoitumiseen ja työskentelyyn, koska koki, että hänet oli petetty. Petetyksi tuleminen tunne liittyy myös sosiaaliseen pääomaan, missä korostetaan luottamusta osana verkostoja ja yhteisöllisyyttä (Forsander 2002). Luottamus on aineetonta sosiaalista pääomaa ja menestystekijä organisaatioiden välisessä yhteistyössä. Se mahdollistaa yrittäjyydessä tarvittavan innovatiivisen, luovan ja rohkean organisaatiokulttuurin. (Mäntynen-Hakem, 2023.)

Ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, että he eivät tiedä missä suomalaiset yrittäjät verkostoituvat ja missä he jakavat tietoa ja osaamistaan toisilleen. Tämän takia he olivat ennemmin toistensa kesken ja pyrkivät jakamaan tietoaan toinen toisilleen joko virallisesti tai epävirallisesti. Toisaalta heillä on valtavasti sosiaalista pääomaa, mutta se kohdistuu eri verkostoihin ja yhteisöihin kuin missä suomalaistaustaiset yrittäjät ovat. Esimerkiksi yksi ulkomaalaistaustainen yrittäjä kertoi opiskelleensa toisen maahanmuuttajan perustamassa akatemiassa, joka oli perustettu Suomeen tukemaan muiden maahanmuuttajien kouluttautumista kyseisellä alalla.

Moni haastatelluista koki suomalaiset normit ja säännöt tavaksi sulkea suomalaisista pois verkostoista, sillä niitä ei ymmärretty. Yhteistyön puute ja osattomuuden tunne olivat todellisia kaikille haastatelluille. Eräs haastatelluista, joka työskenteli luovalla alalla, kertoi, etteivät ihmiset tee yhteistyötä tai jaa osaamistaan, koska luovalla alalla moni haluaa pitää oman osaamisensa salaisena, etteivät toiset varasta ideoita. Bourdieu (1986) mukaan sosiaalisessa pääomassa on kyse resursseista, jotka ovat riippuvaisia kuulumisesta ryhmään. Ulkomaalaistaustaiset kokevat osattomuutta ja ulkopuolisuutta, minkä takia heidän sosiaalinen pääomansa on heikko.

Vaikeuksistaan huolimatta ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat, kuinka he haluavat olla itsenäisiä ja antaa takaisin yhteisöilleen, eivätkä he halua olla toisten armoilla. Usealla yrittäjällä oli halu kasvattaa liiketoimintaansa ja työllistää itsensä lisäksi muita joko Suomessa tai ulkomailla.

AMMATTIKORKEAKOULUJEN TUKI ULKOMAALAISTAUSTAISILLE YRITTÄJILLE

Tukeakseen ulkomaalaistaustaisten yrittäjien verkostoitumista ja sosiaalisen pääoman kasvua 3UAS4EER- hanke toteutti englanninkielisen ”Learn, Network and Innovate” -työpajan ulkomaalaistaustaisille yrittäjille (23.8.2023). Työpaja pyrki vastaamaan joihinkin hankkeen selvityksen aikana tunnistettuihin ongelmiin, kuten varsinkin verkostoitumisen mahdollistamiseen, ajankohtaisen tiedon saantiin muun muassa uuden hallituksen ohjelmasta sekä tukemaan yrittäjän jatkuvaa oppimista.

Osallistujat toivat työpajassa esille ideoita ajankohtaisista aiheista, kuten tekoälystä ja siitä, miten se vaikuttaa yrittäjien työhön. He pohtivat, miten tunnistaa heikkoja signaaleja ja hyödyntää niitä omassa liiketoiminnassaan sekä miten käyttää digitaalisen markkinoinnin strategiakangasta. Työpajan osallistujat toivoivat saavansa lisätietoa yrittäjille suunnatusta erilaisista koulutusmahdollisuuksista ja pohtivat, mistä he voisivat näistä saada lisää tietoa ja kehen heidän pitäisi olla tätä varten yhteydessä. Sosiaalisen pääoman merkitys vain korostui työpajan aikana.

Työpajassa ulkomaalaistaustaisille yrittäjille kerrottiin mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa. Tämä koettiin kiinnostavana ja mahdollisuutta arvostettiin. Yllättäen monet ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kertoivat jo tekevänsä yhteistyötä oman maansa yliopistojen ja opiskelijoiden kanssa, koska he eivät edes tiedäneet voivansa tehdä samoin Suomessa. Usein he pelkäävät, kielen olevan este onnistuneelle yhteistyölle, tai eivät tiedä, kehen ottaa yhteyttä ja mistä saada tietoa aiheesta Suomessa. Tiedon jakaminen korostui jälleen, ja tähän ammattikorkeakouluissa pitäisikin vahvemmin panostaa. Tehokkaimpia sosiaalisen pääoman tiedonvälittäjiä ja verkostojen ylläpitäjiä ovatkin hyvämaineiset ja luottamusta herättävät instituutit (Casson ja Della Giusta 2007), jona ammattikorkeakouluja voidaan pitää.

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN YRITTÄJIEN SOSIAALISEN PÄÄOMAN VAHVISTAMISEN TARVE

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien toimintaedellytyksiä on pyrittävä ei vain ymmärtämään, vaan heitä tulisi myös paremmin osallistaa eri hankkeiden kehittämistyössä ja sidosryhmäyhteistyössä, kuten Aalto-yliopiston MAKU-hankkeessa todettiin. Yksi keino aitoon yhteistyöhön on vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentaminen (Hewidy yms. 2022). Tämä olisi sosiaalisen pääoman kehittämistä, joka edistäisi laajempaa osallisuutta. Ottaen huomioon ulkomaalaistaustaisten yrittäjien määrän kasvun varsinkin Uudellamaalla, olisi tärkeää saada heidät osallistumaan TKI-hankkeisiin, kohdistaa heille enemmän koulutusta, sekä jakaa heille enemmän ja kohdistetummin tietoa yrittäjyydestä sekä monikielisesti että monikanavaisesti.

3UAS4EER-hankkeessa todettiin, että maahanmuuttajille ja ulkomaalaistaustaisille markkinointi ja tiedonjako etenee parhaiten heidän omissa verkostoissaan. Myös aikaisemmassa selvityksessä todettiin, että maahan muuttaneiden omat tilaisuudet, mm. erilaisten järjestöjen tapahtumat tai heidän omat sosiaaliset ja uskonnolliset tapahtumansa kuten häät, hautajaiset ja syntymäpäivät, toimivat myös tiedonjakamisen ja markkinoinnin

kanavina (Tikka 2014). Sosiaalisten verkostojen voidaan katsoa olevan keskeisiä yrittäjille, kun he tarvitsevat uusia näkökulmia ja tietoja, jotka voisivat johtaa heidän osaamisensa tuotteistamiseen tai innovaatioihin. Yrittäjän mahdollisuudessa hyödyntää verkostoja on olennaista niiden monimuotoisuus ja laajuus. Lisäksi on kehitettävä osallisuuden tunnetta ja inklusiota. Yrittäjälle sosiaalisen pääoman merkitys korostuu, kun hän voi muuntaa sen taloudelliseksi pääomaksi.

SOSIAALISTEN VERKOSTOJEN VAHVISTAMINEN LUO PÄÄOMAA

Yrittäjän menestys ei perustu pelkästään hyviin ideoihin ja resursseihin, vaan myös kykyyn hallita sosiaalisia verkostoja ja olla valppaana sekä mahdollisuuksien että yhteistyökumppaneiden suhteen (Leydena yms 2014). Yhteisön osana ulkomaalaistaustaisilla voisi olla mahdollista saada tukea ja päästä osaksi tietoon, jota yrittäjä kulloinkin tarvitsee. Sosiaalisen pääoman on todettukin (Hanifi 2012) jakautuvan epätasaisesti, jolloin sen merkitys korostuu. Verkostojen kautta saatu tieto ja resurssit lisäävät yrittäjän toimintakykyä ja täten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien sosiaalista pääomaa tulisi tukea ja vahvistaa.

Yrittäjyys ei siis ole pelkästään ideoiden ja resurssien hallintaa, vaan se on monimutkainen prosessi, joka vaatii taitoa hallita ja hyödyntää sosiaalisia verkostoja monin eri tavoin. Tämä näkemys antaa uusia suuntaviivoja yrittäjyyden tukemiseen ja kehittämiseen. Yhteistyön kehittäminen eri sidosryhmien, kuten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien, heidän omien järjestöjensä, ammattikorkeakoulujen sekä yrittäjäjärjestöjen ja elinkeinopalvelujen välillä olisi tärkeää ja ajankohtaista ulkomaalaistaustaisten osuuden kasvaessa Suomen väestössä.

Ulkomaalaistaustaisissa yrittäjissä ja yrittäjiksi aikovissa on valtava potentiaali. Mikäli heidän verkostoitumistaan ei tueta, jää potentiaali käyttämättä. Sosiaalisen pääoman vahvistamisessa onkin tärkeää nähdä se, miten taloudellinen toiminta kietoutuu sosiaalisiin suhteisiin. Yrittäjänä sosiaalista pääomaa tulisi pystyä hyödyntämään taloudellisen pääoman saavuttamisessa.

Lähteet

- Adorjan, O. 2022.** *Maahanmuuttajayrittäjyyden haasteet yrityksen perustamisen ja toiminnan kehittämisen vaiheissa.* Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu.
- Baumgartner, T. & Rajas, M. 2023.** *Maahanmuuttajanaisten työllisyys parani. Tilastokeskus, Tieto & Trendit blogi, 30.6.2023.* Viitattu 31.8.2023.
- Bourdieu, P. 1986.** The Forms of Capital. Teoksessa: Richardson, J. G. (toim.). Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood Press, New York, 241-258.
- Casson, M. & Della Giusta, M. 2007.** *Entrepreneurship and Social Capital: Analysing the Impact of Social Networks on Entrepreneurial Activity from a Rational Action Perspective.* International Small Business Journal 25(3), 220-244.
- Erkkilä, J. 2023.** *Suomi kiinnostaa uusia ulkomaisia yrityksiä – yksi syy yllättää. Salkunrakentaja. 8.2.2023.* Viitattu 31.8.2023.
- Forsander, A. 2002.** *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D.39/2002.* Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Halpern, D. 2005.** Social Capital. Cambridge: Polity Press.
- Hanifi, R. 2012.** *Sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti. Hyvinvointikatsaus 4/12. Tilastokeskus.* Viitattu 20.11.2023
- Heikkilä, E. 2005.** *Mobile Vulnerabilities: Perspectives on the Vulnerabilities of Immigrants in the Finnish Labour Market.* Population, Space and Place 11 (6), 485-497.
- Hewidy, H., Lilius, J. & Schmidt-Thome, K. 2022.** *Lähiöiden maahanmuuttajayrittäjät osana kaupunki uudistusta (pdf).* Aalto University.
- Laurea.** *Helsinki-Uusimaa – Kestävä ja digitaalinen yrittäjyysalue 2021-2022. Hankesivu.* Viitattu 23.9.2023.
- Leydena, D., Linka, A., Siegel, D. 2014.** *A theoretical analysis of the role of social networks in entrepreneurship.* Research Policy 43 (7), 1157-1163.
- Luomaranta, H. & Niemistö, J. 2018.** *Menestyvätkö ulkomaalaistaustaiset yritykset Suomessa? Tilastokeskus, Tieto & trendit.* Viitattu 22.9.2023.

Mäntynen-Hakem, A. 2023. [Luottamus, vuorovaikutus ja arvot hankkeiden sidosryhmäyhteistyössä](#). Laurea Journal.

Pienipaavola, A. 2022. [Maahanmuuttajayrittäjien yritystoiminnan ehdot. Yrittämisen esteet ja mahdollisuudet Suomessa oululaisten maahanmuuttajien näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma](#). Oulun yliopisto.

Ruuskanen, P. 2001. [Käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81](#). Valtiollinen taloudellinen tutkimuskeskus.

Suomen yrittäjät. [Suomen yrittäjissä aloittaa maahanmuuttajaverkosto. Tiedote. 17.1.2019](#). Viitattu 22.9.2023

Talouselämä. 2018. [Maahanmuuttajat perustavat paljon yrityksiä – Suomen yrittäjät perusti verkoston maahanmuuttajayrittäjille](#). Viitattu 22.9.2023.

Tilastokeskus. 2023. [Maahanmuuttajat väestössä](#). Viitattu 10.10.2023

Tikka, I. 2014. Ota mut mukaan! iCount projektin tuloksia ja kokemuksia ulkomaalaisten poliittisesta osallistumisesta. Helsinki: Moniheli.

Tuominen, S. 2020. [Maahanmuuttajayrittäjien haasteet palvelualojen yrityksissä. Opinnäytetyö](#). Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Uudenmaan liitto. 2011. [Maahanmuuttajayrittäjyys Uudellamaalla. Raportti ulkomaalaistaustaisten yritysten määrästä, toimialasta ja yrittäjien kansallisesta taustasta \(pdf\)](#). Uudenmaan liiton julkaisuja E 116 – 2011

KYSELYT, HAASTATELUT JA TYÖPAJAT:

3UAS4EER-hanke. Elena Howlander ja Marjut Viitala haastattelivat maahanmuuttajayrittäjiä (5 hlöä) kesäkuussa 2023 (viikot 24-25).

3UAS4EER-hanke. Marjut Viitala lähetti sähköpostikyselyn yli 20:lle Uudenmaan alueen yrittäjäjärjestöille, ELY-keskukselle sekä kaupunkien yrittäjäneuvontaorganisaatioille 9.6.2023.

3UAS4EER-hanke. [Learn, Network and Innovate- Työpaja, Sofia Helsinki, 23.8.2023](#)

Copyright® tekijät ja Laurea-ammattikorkeakoulu 2023

Kannen kuva: Geralt, Pixabay

Tekijät:

Ilona Taimela (KM) toimii Laureassa asiantuntijana, sekä lisäksi itsenäisenä yrittäjänä ja opetuskonsulttina. Hän myös viimeistelee YAMK MBA-tutkintoaan Laureassa.

Anita Mäntynen-Hakem (yhteisöpedagogi YAMK, AmO) toimii Laureassa asiantuntijana sekä lisäksi yrittäjänä: työelämäasiantuntijana sekä kouluttajana.

Elena Howlader (tradenomi YAMK) palvelumuotoilija toimii Laureassa projektiasiantuntijana.

Marjut Viitala (merkonomi, sosionomi AMK) toimii Laureassa Laatu- ja tietotuotantopalveluissa koordinaattorina sekä opiskelijajohvinnoinnin tukitehtävissä.

Leena Närhi (KM) toimii Laureassa projektiasiantuntijana sekä projektipäällikkönä UUTOS – Uusi työ ja osaamisen kehittäminen hankkeessa.